

Arbeids- og sosialdepartementet

GRUNNLAGET FOR INNTEKTSOPPGJØRENE 2017

Kortversjon

fra

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene

Oslo, 20. februar 2017

Forord

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene legger her fram en foreløpig rapport foran inntektsoppgjørene i 2017. Rapporten i endelig utgave vil foreligge i slutten av mars.

Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere årene i lønninger, inntekter, priser, makroøkonomi og konkurransevne. Utvalget presenterer dessuten en prognose for konsumprisveksten fra 2016 til 2017. Rapporten inneholder også korte beskrivelser av utsiktene for internasjonal og norsk økonomi.

Rapporten bygger delvis på foreløpig statistikk og anslag for 2016. Derfor oppdaterer utvalget rapporten mot slutten av mars. Den endelige rapporten vil også inneholde nytt materiale, blant annet om lønnsfordeling og lønn etter yrke og utdanning. Den endelige rapporten blir trykket i NOU-serien. Utvalget vil vurdere anslaget på prisveksten i 2017 på nytt når prisindeksen for februar foreligger.

Utvalget vil som vanlig også komme med en rapport etter inntektsoppgjørene i juni som vil redegjøre for resultater av lønnsoppgjør i 2017. Dette materialet offentliggjøres som en nettversjon i juni, og tas inn i utvalgets rapport foran inntektsoppgjørene til neste år.

Beregningsutvalget ble ved kongelig resolusjon av 25. september 2015 gjenoppnevnt for en ny periode inntil 30. september 2019 med følgende mandat:

” Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om økonomiske forhold så vidt mulig kan unngås.

Utvalget skal legge fram oppsummeringsrapporter etter inntektsoppgjør.

Utvalget skal, når departementet ber om det, kunne klargjøre det tallmessige grunnlagsmateriale for spesielle inntektspolitiske spørsmål.

Utvalgets utredninger avgis til Arbeids- og sosialdepartementet”.

I tillegg til utvalgets medlemmer og sekretariatet har følgende deltatt i arbeidet med rapporten: Ella Tenmann Melsom og Jeanett Øynes, Statistisk sentralbyrå, Ranjit Kaur, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Oddbjørn Eidem, Næringslivets Hovedorganisasjon, Pål Skarsbak, Landsorganisasjonen i Norge, Rolf Stangeland, Unio, Gunnar Owren, KS, Ørnulf Kastet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Bård Westbye, Virke og Ragnar Ihle Bøhn, Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Oslo, 20. februar 2017

Ådne Cappelen
leder
Statistisk sentralbyrå

Ann Lisbet Brathaug
Statistisk sentralbyrå

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen Spekter

Ellen Horneland
Landsorganisasjonen i Norge

Lars Haartveit
Hovedorganisasjonen Virke

Grete A. Jarnæs
Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Svein Sjølie for
Hanne Jordell
Akademikerne

Frank Emil Jøssund
Finansdepartementet

Torill Lødemel
Næringslivets Hovedorganisasjon

Synnøve Nymo
Arbeids- og sosialdepartementet

Erik Orskaug
Unio

Stein Reegård
Landsorganisasjonen i Norge

Helle Stensbak
Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund

Eirik Solberg,
fungerende medlem
KS

Morten S. Henningsen, Arbeids- og sosialdepartementet, sekretariatsleder
Arne Magnus Christensen, Arbeids- og sosialdepartementet
Ragnhild Nersten, Arbeids- og sosialdepartementet
Runar Aksnes, Finansdepartementet
Brynjar Indahl, Finansdepartementet
Alma Kajtaz, Finansdepartementet
Torbjørn Eika, Statistisk sentralbyrå
Harald Lunde, Statistisk sentralbyrå
Victoria Sparrman, Statistisk sentralbyrå

	Side
1. Lønnsutviklingen	5
2. Prisutviklingen	8
3. Makroøkonomisk utvikling	10
4. Industriens konkurranseevne	13
5. Inntektsutviklingen i husholdningene	14
Vedleggstabeller	16

1 LØNNSUTVIKLINGEN

Årslønnsveksten fra 2015 til 2016 er anslått til om lag 2 prosent for industriarbeidere og til 2¼ prosent for industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. Lønnsveksten for gjennomsnittet av de to gruppene er foreløpig anslått til 1¾-2 prosent, som en følge av at funksjonærandelen gikk ned fra 2015 til 2016. Årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området ble anslått til 2,4 prosent ved hovedoppgjøret i 2016.

Årslønnsveksten i Virke-bedrifter i varehandelen fra 2015 til 2016 er anslått til 2,5 prosent. I finans tjenester er lønnsveksten beregnet til 2,5 prosent. For ansatte i kommunene er lønnsveksten beregnet til 2,5 prosent. I Spekter-bedrifter utenom helseforetakene er årslønnsveksten anslått til 2,4 prosent. For ansatte i staten er lønnsveksten anslått til 2,4 prosent.

I NHO-området er lønnsveksten for arbeidere fra 2015 til 2016 anslått til 2 prosent i transportsektoren og til 2½ prosent for ansatte i byggevirksomhet.

Sett over den siste femårsperioden er lønnsutviklingen svært parallell mellom de største forhandlingsområdene med en gjennomsnittlig årlig vekst på noe i overkant av 3 prosent.

For lønnstakere under ett viser nasjonalregnskapet en vekst i gjennomsnittlig årslønn fra 2015 til 2016 på 1,7 prosent. Endringer i fordelingen av lønnstakere innad og mellom næringer med ulikt lønnsnivå bidro til å trekke ned samlet lønnsvekst med 0,4 prosentpoeng. Strukturendringer knyttet til industri og oljenæringer trakk noe mer ned enn dette.

For industriarbeidere er *lønnsoverhenget* til 2017 anslått til om lag 1 prosent, og for industrifunksjonærer til vel 1 prosent. For ansatte i Virke-bedrifter i varehandelen er overhenget anslått til 1 prosent, og for ansatte i finans tjenester til 0,9 prosent. For ansatte i kommunene er overhenget beregnet til 0,9 prosent. For ansatte i staten er overhenget anslått til 1,5 prosent. I Spekter-området er overhenget til 2017 anslått til 0,6 prosent i virksomheter utenom helseforetakene.

Gjennomsnittslønn for administrerende direktører i næringsvirksomhet økte med 2,1 prosent fra september 2015 til samme tidspunkt i 2016. For administrerende direktører i Utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting falt gjennomsnittslønnen med 8,7 prosent.

Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn ble redusert fra 2015 til 2016, både for alle ansatte under ett og i de fleste næringer. I 2016 utgjorde den gjennomsnittlige lønnen for kvinner 87,6 prosent av den gjennomsnittlige lønnen for menn, for heltidsansatte per september. For heltids- og deltidsansatte samlet var kvinners lønn 86,1 prosent av menns lønn.

Tabell 1.1 Årslønnsvekst fra året før i prosent for noen store forhandlingsområder. Per årsverk

	NHO-bedrifter i industrien				Kommuneansatte				Spekter-bedrifter			
	Industri i alt	Industri-arbeidere	Industri-funksjonærer	Virkebedrifter i varehandel ¹	Finans-tjenester ²	Offentlig forvaltning ³	Stats-ansatte ⁴	Kommune-ansatte i alt ⁵	Undervisnings-ansatte	Øvrige ansatte	Helseforetakene ⁷	Øvrige bedrifter
2007	5,3	5,5	5,7	5,0	5,5	4,9	5,1	4,8	3,6	5,3	4,9	5,3
2008	6,1	5,7	6,3	4,4	7,7	6,7	6,7	6,7	5,7	7,1	6,5	6,2
2009	4,2 ⁸	3,9 ⁸	4,5 ⁸	1,8 ⁸	0,5 ⁸	4,6	4,4	4,6	4,4	4,7	5,1	4,0
2010	4,1	3,6	4,3	3,6	5,5	3,7	4,5	3,7	3,6	3,7	3,5	3,5
2011	4,6	4,4	4,7	3,6	4,8	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1
2012	4,2	4,1	4,1	3,3	3,4	4,0	4,1	4,1	4,0	4,1	3,7	4,2
2013	3,9	3,5	4,3	4,0	6,1	3,7	3,5	3,7	3,2	3,9	3,8	3,6
2014	3,3	3,0	3,2	3,5	3,2	3,3	3,4	3,2 ⁶	2,3 ⁶	3,7 ⁶	3,4	3,3
2015	2,5	2,5	2,5	3,3	4,3	3,1	2,8	3,3 ⁶	3,9 ⁶	3,2 ⁶	2,7	2,7
2016	1¾-2*	2*	2¼*	2,5*	2,5		2,4	2,5	2,5	2,5	¹⁰	2,4*
2006-2011	26,8	25,3	28,2	19,8	26,3		27,5	26,5	23,5	27,7	26,4	25,3
Gj. sn. per år	4,9	4,6	5,1	3,7	4,8		5,0	4,8	4,3	5,0	4,8	4,6
2011-2016	16,8	16,0	17,4	17,7	21,0		17,3	18,0	16,9	18,6		17,3
Gj. sn. per år	3,2	3,0	3,3	3,3	3,9		3,2	3,4	3,2	3,5		3,2
Årslønn 2016, per årsverk							561 400	489 500	540 400	473 900		517 000
Årslønn 2016, heltidsansatte				494 500	631 100							
Antall årsverk 2016	164 100	86 900	77 200	54 700 ⁹	24 200 ⁹		151 100	379 900	89 200	290 700	106 200	52 000

¹ Lønnsveksttallene er for heltidsansatte.

² Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Det er utarbeidet en revidert tidsserie for finanstjenester. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år.

³ Et vektet gjennomsnitt av veksttallene for statsansatte, kommuneansatte og ansatte i helseforetakene. Antall årsverk i hver gruppe er brukt som vekter.

⁴ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene. Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på A-ordningen. Med bakgrunn i dette er det foretatt korrigeringer i lønnsdataene som er innmeldt for årene 2013 og 2014 for forsvaret. Korrigeringene endrer nivå-tallene for 2013 og 2014. Beregnet årslønnsvekst fra 2014 til 2015 for staten eks. forsvaret er 2,7 prosent.

⁵ Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Tallene omfatter også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse.

⁶ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunkter forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte. Konflikten har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte ble ikke årslønnsveksten påvirket.

⁷ Beregnet på Spekters tallmateriale fram til og med 2009, og fra 2010 beregnet på tallmateriale fra Statistisk sentralbyrå.

⁸ Lønnsveksten fra og med 2008 er etter ny næringsstandard, se vedlegg 2 NOU 2015: 6. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

⁹ Heltidsansatte.

¹⁰ Lønnsveksten kan foreløpig ikke beregnes for helseforetakene totalt fordi tariffoppgjøret for Akademikerne ikke ble avsluttet i 2016. Lønnsmassen til Akademikerne utgjør om lag 25 prosent av total lønnsmasse i helseforetakene. Uten sentralt og lokalt avtalte tillegg for medlemmer av Akademikerne i 2016 er lønnsveksten beregnet til 1,4 prosent.

* Foreløpige tall. Kan bli endret i utvalgets endelige rapport i mars.

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS

Tabell 1.2 Lønnsoverhenget fra året før i prosent. 2012-2017

Område/gruppe:	2012	2013	2014	2015	2016	2017
NHO-bedrifter i industrien i alt ¹ :	1,5	1,6	1,3	1,3	1 ¼ ⁵	1*
Industriarbeidere	1,3	1,2	1,2	1,0	1,0 ⁵	1*
Industrifunksjonærer	1,8	2,1	1,4	1,3	1,5 ⁵	1*
Virke-bedrifter i varehandel	1,0	0,7	1,0	1,0	0,7	1*
Finanstjenester ²	1,3	1,1	1,3	1,1	1,1	0,9
Staten	1,1	2,2	0,8	2,0	0,4	1,5
Kommunene i alt:	0,8	2,4	0,6	1,8 ⁴	0,7	0,9
Undervisningsansatte	0,7	2,5	0,3	2,6 ⁴	0,6	0,9
Øvrige ansatte	0,8	2,3	0,6	1,6 ⁴	0,7	0,9
Ansatte i Spekter-bedrifter:						
Helseforetakene	0,8	1,0	0,7	1,2	0,4	
Øvrige bedrifter	1,2	1,2	0,8	0,8	0,6	0,6*
Veid gjennomsnitt ³	1,0	1,8	0,8	1,5	0,7	

¹ Arbeidere og funksjonærer i industrien er vektet sammen med lønssummen i hver gruppe som vekt.

² Heltidsansatte i medlemsvirksomheter i Finans Norge (arbeidsgivermedlemmer) utenom ledere. Det er utarbeidet en revidert tidsserie for finanstjenester.

³ Antall årsverk i hver gruppe fra tabell 1.1 er brukt som vekter.

⁴ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk overhenget til 2015 opp med 0,2 prosentpoeng for hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte. For øvrige ansatte i kommunesektoren ble overhenget ikke påvirket.

⁵ Ny beregning for 2016.

* Foreløpige tall. Kan bli endret i utvalgets endelige rapport i mars.

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS

Tabell 1.3 Kvinnens gjennomsnittslønn per dato¹ i forhold til menns for hhv. heltidsansatte, per årsverk og medianlønn²

									Månedslønn per dato ¹ *12			
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	Menn 2016	Kvinner 2016
Gjennomsnittslønn per dato ¹ for heltidsansatte	86,3	86,7	87,2	87,2	88,3	87,9	88,4	87,7	86,9	87,6	578 400	506 400
Gjennomsnittslønn per dato ¹ per årsverk ³	83,9	84,7	85,0	85,3	86,5	85,8	86,2	86,1	85,3	86,1	554 400	477 600
Median lønn ² per dato ¹ for heltidsansatte	91,2	91,8	92,9	92,9	94,2	93,4	94,3	92,9	93,0	93,6	508 800	476 400

¹ Månedslønn per september/oktober.

² Median lønn finner en ved å sortere lønnen for lønnstakere etter størrelse og så finne lønnsnivået for den personen som blir liggende i midten.

³ Heltids- og deltidsansatte hvor deltidsansatte er omgjort til heltidsekvivalenter.

⁴ Tallene er basert på hele datamaterialet i A-ordningen fra og med 2015.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget

2 PRISUTVIKLINGEN

Etter en oppgang på 2,1 prosent fra 2014 til 2015 økte konsumprisindeksen (KPI) med 3,6 prosent fra 2015 til 2016. Årsveksten i KPI har ikke vært høyere siden 2008.

Den underliggende prisveksten, målt ved endringer i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), endte på 3,0 prosent i 2016. Årsveksten i KPI-JAE er ikke blitt målt høyere siden målingene startet i 2001. Tolvmånedersveksten i KPI-JAE gikk i fjor opp fra 3,0 prosent i januar og nådde en topp på 3,7 prosent i juli, men har deretter falt og var i januar 2017 ned i 2,1 prosent. Oppgangen i den underliggende prisveksten fram til i fjor sommer kan i stor grad føres tilbake til svekkelsen av norske kroner. Nedgangen i prisstigningen deretter må sees i sammenheng med at effekten på prisveksten av kronesvekkelsen de siste årene begynner å tømmes ut, og at krona har styrket seg noe gjennom det siste året.

Økte elektrisitetspriser bidro med 0,7 prosentpoeng til årsveksten i KPI i fjor og var dermed avgjørende for at denne endte høyere enn årsveksten i KPI-JAE.

Beregningsutvalget har i denne rapporten gjennomført beregninger med den makroøkonomiske modellen KVARTS for å anslå utviklingen i konsumprisene fra 2016 til 2017. I modellberegningene er det blant annet lagt til grunn at:

- Elektrisitetsprisene inkludert nettleie vil stige med 2,5 prosent fra 2016 til 2017.
- Oljeprisen blir på 450 kroner per fat som årsgjennomsnitt i 2017.
- Den importveide kronkursen på årsbasis vil styrke seg med 2,5 prosent fra 2016 til 2017.
- Importprisene på konsumrelaterte varer regnet i norske kroner vil falle med 0,3 prosent fra 2016 til 2017.
- Avgiftsopplegget for 2017 vil ikke bidra nevneverdig til KPI-veksten i 2017.

Modellberegningene gir en gjennomsnittlig økning i konsumprisindeksen fra 2016 til 2017 på 2 prosent. Justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE) gir modellberegningene en prisvekst i 2017 på 1,8 prosent. Dersom kronkursen blir 4 prosent svakere eller sterkere enn forutsatt, viser modellberegningen at prisstigningen vil bli 0,5 prosentpoeng høyere eller lavere i forhold til prognosebanen. En oljepris som på årsbasis er 100 kroner per fat høyere enn forutsatt, vil kunne øke prisstigningen med 0,3 prosentpoeng fra 2016 til 2017. En lavere oljepris vil på tilsvarende måte bidra til lavere prisstigning. Dersom veksten i elektrisitetsprisene blir 10 prosentpoeng lavere eller høyere enn lagt til grunn, vil det ifølge modellberegningene endre prisveksten med 0,4 prosentpoeng sammenliknet med prognosebanen.

Tabell 2.1 Modellresultater. Beregnet vekst i KPI og KPI-JAE i 2017 og virkninger av endringer i noen sentrale forutsetninger. Vekst i prosent fra samme periode året før og virkninger i prosent av prognosebanen

	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	Året
KPI	2,7	2,1	1,6	1,6	2,0
KPI-JAE	2,0	1,8	1,5	1,8	1,8
<i>Virkninger på KPI av:</i>					
10 prosentpoeng høyere/lavere elektrisitetsprisvekst	+/-0,4	+/-0,4	+/-0,4	+/-0,4	+/-0,4
4 prosent svakere/sterkere krone	+/-0,4	+/-0,6	+/-0,5	+/-0,7	+/-0,5
100 kroner høyere/lavere oljepris	+/-0,2	+/-0,3	+/-0,3	+/-0,3	+/-0,3

Målt som vekst over fire kvartaler indikerer modellberegningen at den underliggende prisveksten, målt ved KPI-JAE, vil avta fra 2,0 prosent i 1. kvartal til 1,5 prosent i 3. kvartal, for så å ta seg opp til 1,8 prosent i 4. kvartal. Prisveksten målt ved KPI antas å avta gjennom året, fra 2,7 prosent i 1. kvartal til 1,6 prosent i 4. kvartal.

Slike modellbaserte beregninger vil alltid være usikre. Usikkerheten i prisvekstanslaget for 2017 er spesielt knyttet til utviklingen i kronekursen og energiprisene fremover.

Med bakgrunn i de beregningene som er foretatt og ovennevnte forutsetninger, anslår Beregningsutvalget foreløpig en gjennomsnittlig vekst i KPI på *om lag 2 prosent* fra 2016 til 2017.

3 MAKROØKONOMISK UTVIKLING

Internasjonal økonomi

Veksten i verdensøkonomien er fortsatt moderat, og anslås av IMF til 3,1 prosent i 2016. Mens veksten i de tradisjonelle industrilandene avtok fra 2015 til 2016, var den gjennomsnittlige veksten i framvoksende økonomier uendret. Blant de tradisjonelle industrilandene var det særlig i USA at veksten avtok i fjor, men veksten dempet seg også i euroområdet, Storbritannia og Japan. Den økonomiske veksten i Sverige gikk trolig også ned fra 2015 til 2016. Veksten hos Norges viktigste handelspartnere kan anslås til 2,2 prosent i 2016, ned fra 2,5 prosent i 2015.

IMF anslo i januar veksten i verdensøkonomien til 3,4 prosent i 2017. Det ventes økt vekst både i framvoksende økonomier og i de tradisjonelle industrilandene. Anslaget for 2017 er samlet sett uendret fra anslaget som ble gjort høsten 2016, men veksten er justert noe opp for de tradisjonelle industrilandene og litt ned for framvoksende økonomier. Valutafondet mener at usikkerheten rundt anslagene er størst på nedsiden.

Arbeidsledigheten har gått ned i mange land de siste årene. I USA var arbeidsledigheten i januar på 4,8 prosent av arbeidsstyrken, som er det laveste nivået siden høsten 2007. Også sysselsettingen stiger, men andelen av befolkningen som er i arbeidsstyrken er fortsatt klart lavere enn før finanskrisen. I euroområdet var arbeidsledigheten 9,6 prosent i desember, mot 10,5 prosent ett år tidligere.

Oljeprisen har tatt seg betydelig opp det siste året. Høyere oljepris bidrar til å avhjelpe situasjonen i råvareeksporterende land som Russland og Brasil, som har opplevd kraftige økonomiske tilbakeslag.

Usikkerheten om utviklingen fremover er betydelig. Det er særlig usikkerhet om konsekvensene av Storbritannias utmeldelse av EU og om den økonomiske politikken i USA som bidrar til dette. Tendenser til økt proteksjonisme og mer innadventt politikk i flere land kan bidra til lavere vekst enn forutsatt. Det er også usikkerhet knyttet til om den høye økonomiske veksten i Kina er bærekraftig.

Norsk økonomi

Kraftig fall i oljeprisen etter sommeren 2014 og litt inn i 2016 har forsterket fallet i etterspørselen fra petroleumsnæringen som startet i andre halvdel av 2013. Dette har bidratt til svak aktivitetsutvikling i norsk økonomi etter sommeren 2014, og nær nullvekst gjennom 2015. Veksten gjennom 2016 har vært litt høyere, men veksten i årsgjennomsnittet for BNP Fastlands-Norge falt fra 1,1 prosent i 2015 til 0,8 prosent i 2016. Dette er den laveste veksten siden finanskrisen i 2009 og under halvparten av trendvekst. BNP Fastlands-Norge per innbygger var 0,1 prosent lavere i 2016 enn året før.

Virkingen av lavere etterspørsel fra petroleumsnæringen på norsk økonomi, hvor investeringene falt med nær 15 prosent i 2015 og 2016, har blitt motvirket av svakere krone, lavere rente og ekspansiv finanspolitikk. Dette har bidratt til at veksten i etterspørselen fra Fastlands-Norge tok seg klart opp i 2016. Næringsinvesteringene på fastlandet økte med knappe 3 prosent, boliginvesteringene økte med 10 prosent, offentlig investeringer og konsum økte med henholdsvis 6 prosent og 2,7 prosent. Beskjeden sysselsettingsvekst og markert reallønnsfall bidro imidlertid til en meget svak inntektsutvikling. Konsumet i husholdningene gikk opp med bare 1,6 prosent til tross for lave renter og høy vekst i

husholdningenes formue. Lav vekst i norske eksportmarkeder har sammen med mer tilfeldige forhold bidratt til at eksporten av tradisjonelle varer ifølge foreløpige tall gikk ned med over 8 prosent i 2016, til tross for bedringen i den kostnadmessige konkurranseevnen. Det er ifølge SSB imidlertid usikkerhet knyttet til disse foreløpige tallene for tradisjonell eksport. Konkurranseevnebedringen stimulerer forøvrig norsk tjensteeksport som turisme og norsk produksjon generelt gjennom å dempe importen.

Både antall sysselsatte og arbeidsstyrke endret seg lite fra 2015 til 2016. Sysselsettingsraten gikk imidlertid ned. Ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var det en liten økning i arbeidsledigheten til et nivå på 4,7 prosent av arbeidsstyrken som er det høyeste årsgjennomsnittet på 20 år. Den registrerte arbeidsledigheten lå derimot på samme nivå i 2016 som året før, på 3,0 prosent av arbeidsstyrken. I tillegg skjuler den gjennomsnittlige endringen i arbeidsledighet store regionale forskjeller. Registrert arbeidsledighet har økt mye i fylker som har nær tilknytning til petroleumsnæringen, mens den går ned i fylker som er mindre direkte berørt. Tall fra NAV viser at antall ledige stillinger økte i 2016 og SSBs statistikk viste en liten oppgang fra 4. kvartal 2015 til 4. kvartal 2016.

Oljeprisen har tatt seg markert opp siste året, og har i starten av 2017 kommet opp på om lag det halve av prisnivået før fallet. Oljeprisen er ventet å holde seg på om lag dette nivået og sammen med reduserte utbyggingskostnader bidrar det til at mange potensielle petroleumsprosjekter vil være lønnsomme å gjennomføre. Fallet i petroleumsinvesteringene vil derfor trolig bremse opp gjennom 2017. Dette vil sammen med stimulanser fra finans- og pengepolitikk, inkludert en svak krone, samt noe høyere internasjonal vekst trolig bidra til at aktivitetsveksten i økonomien samlet tar seg noe opp framover. Som årsgjennomsnitt for 2017 peker mange prognoser i retning av en vekst i BNP Fastlands-Norge på 1,5 prosent eller litt høyere. Sysselsettingen ventes å øke noe mer enn i 2016, men ikke nok til at sysselsettingsraten vil ta seg opp nevneverdig. Prognosene spriker også litt mellom at arbeidsledigheten går litt opp eller ned fra nivået i 2016.

Disponibel realinntekt

Disponibel realinntekt for Norge falt med 3,2 prosent fra 2015 til 2016. Produksjonsvekst og endringer i rente- og stønadsbalansen bidro positivt, mens endringer i bytteforholdet, og særlig lavere oljepris, trakk veksten ned. Vekstbidragene er vist i vedleggstabell 2, og bidraget fra produksjonsvekst er splittet opp i vekst i petroleumsvirksomhet og øvrige næringer.

Husholdningenes disponible realinntekt falt ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall med 2,0 prosent i 2016. Regnet per innbygger var reduksjonen 2,8 prosent.

Tabell 3.1 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet fremgår.

	2015*	2016*	2017			
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³	CF ⁴
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,1	1,6	1,9	2,0	2,3	1,7
Konsum i offentlig forvaltning	2,1	2,3	1,7	..	1,7	..
Bruttoinvesteringer fast kapital i alt	-3,8	0,5	1,5	..	1,6	1,6
Utvinning og rørtransport	-1,5	-14,7	-11,8	-11,4	-10,0	..
Fastlandsnæringer	0,6	2,8	3,6	5,1	4,4	..
Offentlig forvaltning	3,0	6,1	5,0	..	5,1	..
Boliger	1,6	9,9	6,9	6,3	5,6	..
Eksport	3,7	-1,2	1,2	..	-0,4	..
- Tradisjonelle varer	5,8	-8,2	3,0	2,9 ⁵	4,6	..
Import	1,6	0,3	1,8	3,0	3,0	..
- Tradisjonelle varer	1,9	-0,6	1,3	..	3,6	..
Bruttonasjonalprodukt	1,6	1,0	1,4	0,5	0,6	..
- Fastlands-Norge	1,1	0,8	1,7	1,5	1,7	1,5
Sysselsatte personer	0,3	0,1	0,8	0,4	0,7	..
Utførte timeverk, Fastlands-Norge	0,4	0,5	0,3	..	..	..
Arbeidsledighetsrate -AKU (nivå)	4,4	4,7	4,5	4,8	4,6	..
Årslønn	2,8	1,7	2,6	2,8	2,7	3,0
Konsumprisindeksen	2,1	3,6	2,3	2,3	2,0	2,3
Driftsbalansen, mrd. kroner	270,0	159,4 ⁹	201,3	..	..	207
Husholdningenes disponible realinntekt	5,2	-2,0 ¹⁰	2,1	..	..	..
Pengemarkedsrente (nivå)	1,3	1,1	1,0	0,9	1,0	..
Importveid kronekurs ⁶	10,4	1,8	-3,2	-3,1	1,5	..
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁷	3,2	2,6 ⁹	2,6	..	..	..
Råoljepris ⁸ i kroner (nivå)	430	378	451	..	440	..
Memo:						
Sysselsettingsrate	68,0	67,3	..	..	..	..

* Foreløpige tall

¹ Anslag ifølge Statistisk sentralbyrå, Økonomiske analyser 5/2016, desember 2016

² Anslag ifølge Norges Bank. Pengepolitisk rapport 4/2016, desember 2016

³ Anslag ifølge Finansdepartementet, Meld.St.1 (2016-2017), september 2016

⁴ Gjennomsnitt av flere prognoseaktører ifølge Consensus Forecasts per februar 2017

⁵ Inkludert reisetrafikk og andre tjenester

⁶ Positivt tall innebærer svekket krone

⁷ Gjennomsnitt for året. Rammelån med pant i bolig

⁸ Brent Blend

⁹ Prognose fra SSB (1)

¹⁰ Statistisk sentralbyrås anslag for Beregningsutvalget

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank, Finansdepartementet, Beregningsutvalget og Consensus Forecasts

4 INDUSTRIENS KONKURRANSEEVNE

En svekkelse av kronen de fire siste årene, samtidig med lavere lønnsvekst i Norge, har bidratt til å bedre den kostnadmessige konkurransevnen til norsk industri. Bedringen har skjedd etter at forskjellen i timelønnskostnadsnivå mellom industrien i Norge og industrien hos handelspartnerne gjennomgående økte fram til 2012. At timelønnskostnadene i norsk industri målt i felles valuta lenge økte mer enn hos handelspartnerne må bl.a. ses i sammenheng med høy vekst i prisene på norske eksportprodukter og bedring av bytteforholdet mot utlandet. Nedgangen i oljeprisen siden juni 2014 og svekkelsen av bytteforholdet har imidlertid endret situasjonen. Bedringen i kostnadmessig konkurransevne de siste årene har derfor inntruffet i en periode med lavere vekst og stigende arbeidsledighet.

Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i konkurransevnen og lønnsomheten i næringslivet. Frontfagsmodellen innebærer at driftsresultatandelen er en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten og for fordelingen av verdiskapingen. Lønnskostnadenes andel av faktorinntektene i norsk industri har historisk svingt med konjunktorene rundt et nokså stabilt nivå. Målt ved nettotall var lønnskostnadsandelen i norsk industri i 2016 på 80 prosent, det samme som i 2015. I tiårsperioden 2007-2016 var gjennomsnittlig lønnskostnadsandel 82 prosent, mens den i 20-årsperioden 1997-2016 var 80 prosent.

Den kostnadmessige konkurransevnen målt ved relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta har bedret seg de fire siste årene, etter å ha svekket seg i årene fram til og med 2012. I 2016 bidro en svekkelse av kronen til at de relative timelønnskostnadene i felles valuta gikk ned med 2,0 prosent.

Gjennomsnittlige timelønnskostnader i norsk industri var i 2016 anslagsvis 32 prosent høyere enn et handelsvektet gjennomsnitt av våre handelspartnere i EU, 3 prosentpoeng mindre enn i året før. Nedgangen må ses i sammenheng med at kronen som årsgjennomsnitt svekket seg fra 2015 til 2016 og at lønnskostnadsveksten i Norge lå lavere enn hos handelspartnerne. At timelønnskostnadene er høyere i norsk industri enn i industrien hos våre handelspartnere reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå, samt jevnere fordeling av inntektene, men også en høyere lønnsvekst enn i utlandet fram til 2015.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i norsk industri, målt ved bruttoprodukt per timeverk, med 0,6 prosent i fjor, etter å ha økt med 0,6 prosent i 2015. Produktivitetsveksten i norsk industri i perioden 2006-2015 var i gjennomsnitt på 1,4 prosent per år, 0,8 prosentpoeng lavere enn hos handelspartnerne. Dersom en ser på utviklingen målt ved bruttoprodukt i løpende priser per timeverk, er imidlertid bildet for norsk industri mer positivt. Dette gjenspeiler at norsk industri har hatt sterkere prisvekst på sine produkter enn industrien hos handelspartnerne.

I perioden 2006-2015 økte produktiviteten i Fastlands-Norge med i gjennomsnitt 0,7 prosent per år. Dette er om lag det samme som et vektet snitt av våre handelspartnere.

I 2015 var Norges BNP, unntatt petroleumsrenten og regnet per innbygger, 40 prosent høyere enn OECD-snittet. Nivået i Norge er blant de høyeste i OECD-området, selv når petroleumsrenten holdes utenfor.

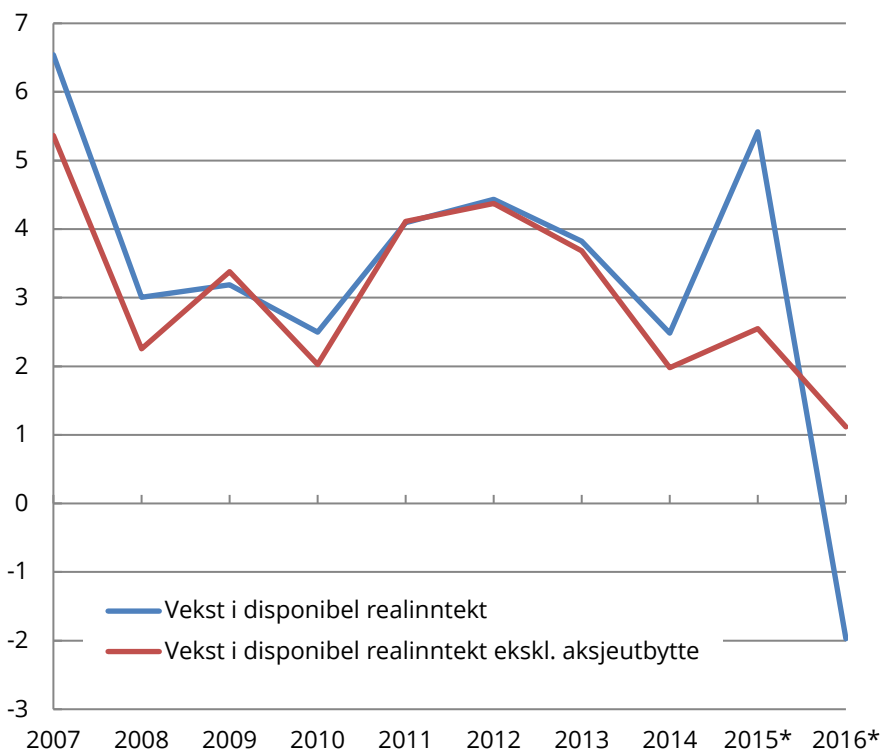
5 INNTEKTSUTVIKLINGEN I HUSHOLDNINGENE

Samlet inntektsutvikling for husholdningene bestemmes både av inntektsutviklingen for den enkelte og av antallet som tjener opp inntekt. Også utviklingen i formues-, skatte- og trygdeforhold er viktige for den disponible inntekten.

Husholdningenes *disponible realinntekt* falt ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall med 2,0 prosent i 2016. Regnet per innbygger var reduksjonen 2,8 prosent. Den største inntektskomponenten, *lønn*, bidro med 1,3 prosentpoeng til fallet i disponibel realinntekt.

Offentlige stønader, som er den viktigste inntektskilden for pensjonister og trygdede, har i hele perioden 2007-2016 gitt positive bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekt. Utviklingen i offentlige stønader bidro til å øke veksten i disponibel realinntekt med 0,3 prosentpoeng i 2016, som er godt under gjennomsnittet for siste 10-årsperiode.

Husholdningenes *formuesinntekter* består i hovedsak av renter på bankinnskudd og aksjeutbytte, mens *formuesutgiftene* stort sett omfatter gjeldsrenter. Formuesinntektene, hovedsakelig som følge av lavere renteinntekter, trakk disponibel realinntekt ned med 4 prosentpoeng i 2016.

Figur 5.5 Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger. Prosentvis endring fra året før

* Foreløpige tall for 2015 og 2016

Kilde: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget

Reallønn etter skatt ifølge standardberegninger for utvalgte grupper

Lønnstakere med en årslønn og en lønnsvekst som gjennomsnittet for alle lønnstakere, har fått en nedgang i reallønn etter skatt på 1,2 prosent fra 2015 til 2016. Reallønnsnedgangen etter skatt innen de store forhandlingsområdene var mellom 0,3 og 0,8 prosentpoeng mindre enn dette.

Tabell 5.1 Reallønnsvekst etter skatt for typeeksempler i utvalgte forhandlingsområder.¹ Vekst i prosent

Grupper	Årslønn i 2015 ² , kr	2015		2016	
		Lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt	Lønnsvekst	Vekst i reallønn etter skatt
Industriarbeidere ³	442 400	2,5	0,7	2	-0,9
Industrifunksjonærer ⁴	697 000	2,5	0,8	2 ¼	-0,7
Ansatte i Virke-bedrifter i varehandel ⁵	472 900	3,3	1,3	2,5	-0,4
Ansatte i finanstjenester ⁶	686 900	4,3 ⁷	2,2	2,5	-0,5
Statsansatte ⁸	548 500	2,8	1,0	2,4	-0,6
Kommuneansatte	477 500	3,3	1,3	2,5	-0,4
Alle ⁹	519 700	2,8	0,9	1,7	-1,2

¹ Lønnstakere i klasse 1 med gjennomsnittlig årslønn og med standardfradrag.

² Tallene for årslønn i tabellen er konsistente med tallene for årslønn i tabell 1.1.

³ Gjelder for industriarbeidere i NHO-bedrifter med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

⁴ Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter.

⁵ Tall for Virke-bedrifter i varehandel er for heltidsansatte.

⁶ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Det er utarbeidet en revidert tidsserie for finanstjenester.

⁷ Bonusutbetalinger trakk lønnsveksten opp i 2015.

⁸ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene. Anslag for årslønnsveksten baserer seg på opplysninger fra A-ordningen.

⁹ Gjennomsnittet gjelder alle grupper, også de som ikke inngår i tabellen. Tallene er basert på lønnsveksten i nasjonalregnskapet.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Ytelser fra folketrygden

Pensjonen for enslige minstepensjonister og minstepensjonistektepar falt reelt med 0,8 prosent fra 2015 til 2016. I 2016 utgjorde minstepensjonen i gjennomsnitt 179 745 kroner for enslige og 333 070 kroner for ektepar.

Minsteytelsen for uføre falt reelt fra 2015 til 2016 med 0,3 prosent for enslige og med 0,4 prosent for ektepar. I 2016 utgjorde minsteytelsen i gjennomsnitt 227 515 kroner for enslige og 418 334 kroner for ektepar hvor begge er uføre.

Den reelle reduksjonen i inntekt etter skatt fra 2015 til 2016 for alderspensjonister som ikke mottar minstepensjon, varierer mellom 1,3 og 1,5 prosent i typeeksemplene som det er beregnet for.

Vedleggstabell 1. Beregnet årslønnsvekst¹ fra året før

Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,6} :										
År	Arbeidere i alt	Industri- arbeidere	Nærings- og nyttelse	Treindustri	Kjemisk Prosessindustri ⁷	Verksted- og metallindustri	Bygg- og anleggsvirksomhet		Transport- sektoren i alt	
							I alt	Byggevirksomhet		
2007	5,4	5,5	5,4	5,8	-	6,4	5,4	5,5		4,4
2008	5,7	5,7	5,7	5,8	-	5,9	5,4	5,5		6,6
2009	4,3	3,9	3,4	3,0	4,2	4,4 ⁹	3,9	3,9		4,5
2010	3,7	3,6	3,8	4,2	3,0	3,6	3,8	4,0		3,4
2011	4,1	4,4	4,6	4,3	4,3	4,6	4,2	4,3		3,4
2012	3,7	4,1	3,9	3,6	4,0	4,5	2,9	3,0		4,2
2013	4,1	3,5	3,9	2,3	2,8	4,1	3,9	3,6		3,8
2014	3,0	3,0	3,3	2,5	3,3	3,0	3,3	3,4		3,0
2015	2,6	2,5	2,9	1,8	2,4	2,9	3,0	2,5		3,2
2016		2*						2½*		2*
2006-2016		45,4						45,4		45,8
Gj.snitt per år		3,8						3,8		3,8
Årslønn 2016										

År	Arbeidere i NHO-bedrifter ^{2,6} :		Funksjonærer i NHO-bedrifter		Industrien i NHO- bedrifter i alt ⁶	Finanstjenester ^{4,6}	Varehandel ⁶	
	Landtransport	Hotell- og rest. ³	I alt	Industrifunk.			I alt	Virkebedrifter ⁶
2007	-	4,2	6,3	5,7	5,3	5,5	5,9	5,0
2008	-	4,6	5,8	6,3	6,1	7,7	4,3	4,4
2009	4,7	3,1	4,7	4,5 ⁸	4,2	0,5	3,0	1,8
2010	3,6	3,1	4,4	4,3	4,1	5,5	2,9	3,6
2011	3,5	3,4	4,9	4,7	4,6	4,8	3,6	3,6
2012	5,7	3,0	4,2	4,1	4,2	3,4	3,2	3,3
2013	5,1	3,3	4,3	4,3	3,9	6,1	3,4	4,0
2014	3,0	3,1	3,3	3,2	3,3	3,2	1,6	3,5
2015	2,9	2,4	2,9	2,5	2,5	4,3	3,2	3,3
2016		1½* ¹⁵	2*	2¼*	1¾-2*	2,5		2,5*
2006-2016	-	36,6	52,0	50,6	48,0	52,8		41,0
Gj.snitt per år		3,2	4,3	4,2	4,0	4,3		3,5
Årslønn 2016						631 100		494 500

År	Forretningsm. Tjenesteyting ⁶	Kommunene ¹³				Spekter-bedrifter	
		Staten	I alt	Undervisnings- ansatte	Øvrige ansatte	Helseforetakene ¹⁰	Øvrige bedrifter
2007	5,0	5,1	4,8	3,6	5,3	4,9	5,3
2008	4,8	6,7	6,7 ⁵	5,7	7,1	6,5	6,2
2009	2,7	4,4	4,6	4,4	4,7	5,1	4,0
2010	3,3	4,5 ¹²	3,7	3,6	3,7	3,5	3,5
2011	4,8	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1
2012	3,0	4,1	4,1	4,0	4,1	3,7	4,2
2013	3,6	3,5	3,7	3,2	3,9	3,8	3,6
2014	2,4	3,4	3,2	2,3	3,7	3,4	3,3
2015	2,5	2,8 ¹²	3,3	3,9	3,2	2,7	2,7
2016		2,4	2,5	2,5	2,5	¹⁴	2,4
2006-2016		49,5	49,2	44,4	51,5		47,0
Gj.snitt per år		4,1	4,1	3,7	4,2		3,9
Årslønn 2016		561 400	489 500	540 400	473 900		517 000

¹ Vekstallene er per årsverk for arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter, staten, kommunene og Spekter-bedrifter. For de andre er vekstallene for heltidsansatte med unntak av varehandel og forretningsmessig tjenesteyting fra og med 2010.

² Gjelder for arbeidere med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

³ Omfatter månedslønte, prosentlønte og timelønte arbeidstakere. Årslønnsnivået er et gjennomsnitt for fastlønte og prosentlønte.

⁴ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Det er utarbeidet en revidert tidsserie for finanstjenester. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år.

⁵ En oppjustering av minstelønnsattsene for høyskolegruppene pr 1.1.2008 bidro med 0,2 prosentpoeng til lønnsveksten i 2008.

⁶ Lønnsveksten fra 2008 til 2009 er etter ny næringsstandard. Sammenlignet med veksten fra 2007 til 2008 og tidligere år, vil det være et brudd i tidsserien.

⁷ Gruppen samsvarer om lag med summen av tidligere elektrokjemisk industri, kjemisk industri og treforedling (se tabell 4.9 i NOU 2009:7) og en del mindre grupper innenfor kjemisk prosessindustri.

⁸ Antall årsverk i industrifunksjonærgruppen ble redusert med i overkant av 10 prosent fra 2008 til 2009, i hovedsak fordi forlag nå ble klassifisert utenfor industri, mens de fram til 2008 var innenfor industri.

⁹ Som følge av ny næringsgruppering ble montasje og reparasjon av heiser flyttet til bygg- og anleggsvirksomhet.

¹⁰ Beregnet på Spekters tallmateriale til og med 2009 og for 2013. Fra 2010 beregnet på tallmateriale fra SSB.

¹¹ Årslønnsveksten for det statlige tariffområdet inkluderer virkninger av ny arbeidstidsavtale for politi- og lensmannsetaten med et bidrag på 0,6 prosentpoeng, og 0,3 prosentpoeng som skyldes omlegging av beregningsmetode.

¹² Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på A-ordningen. Med bakgrunn i dette er det foretatt korrigeringer i lønnsdataene som er innmeldt for årene 2013 og 2014 for forsvarret. Korrigeringene endrer nivåallene for 2013 og 2014, men gir et reelt bilde av lønnsutviklingen. Beregnet årslønnsvekst fra 2014 til 2015 for staten eks. forsvarret er 2,7 prosent.

¹³ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunkter forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte. Konflikten har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte er ikke årslønnsveksten påvirket.

¹⁴ Lønnsveksten kan foreløpig ikke beregnes for helseforetakene totalt fordi tariffoppjøret for Akademikerne ikke ble avsluttet i 2016. Lønsmassen til Akademikerne utgjør om lag 25 prosent av total lønnsmasse i helseforetakene. Uten sentralt og lokalt avtalte tillegg for medlemmer av Akademikerne i 2016 er lønnsveksten beregnet til 1,4 prosent.

¹⁵ For identiske personer var lønnsveksten om lag 3 prosent.

* Foreløpige tall. Kan bli endret i utvalgets endelige rapport i mars.

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS

Vedleggstabell 2. Vekst i disponibel realinntekt for Norge¹. Prosent

	Gj.snitt 2007- 2016	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*
Disponibel realinntekt for Norge	0,3	0,9	5,9	-11,1	3,3	4,9	3,8	0,6	1,8	-2,8	-3,2
Vekstbidrag fra ² :											
Produksjonsvekst i oljevirkosomhet ³	-0,6	-1,5	-0,9	-0,5	-1,2	-0,9	-0,4	-1,2	-0,2	0,6	0,4
Produksjonsvekst ellers ³	1,4	4,2	0,6	-2,2	1,3	1,7	3,3	1,9	1,7	0,8	0,6
Endring i bytteforholdet	-0,9	-1,2	6,4	-9,1	2,7	4,4	1,0	-0,1	-2,8	-5,4	-4,3
Herav prisutvikling petroleum	-0,8	-1,3	6,0	-8,2	2,0	4,8	1,0	-0,4	-2,3	-4,7	-4,1
Endring i rente- og stønadsbalansen	0,5	-0,5	-0,2	0,8	0,4	-0,2	0,0	0,0	3,1	1,2	0,1

* Foreløpige tall.

¹ Inntektstallene er deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, dvs. innenlandske sluttleveringer inklusive lagerendring, men eksklusive kapitalslit.

² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

³ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

Kilde: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget

Vedlegg 1

A-meldingen – nytt datagrunnlag for lønnsstatistikk

Fra og med 2015 er datagrunnlaget til lønnsstatistikken basert på opplysninger fra A-ordningen som omfatter alle arbeidsgivere både for privat og offentlig sektor. A-ordningen er en samordnet rapportering av lønns- og ansettelsesopplysninger til Skatteetaten, NAV og Statistisk sentralbyrå regulert av a-opplysningsloven. Data blir innhentet elektronisk fra Skatteetaten ved Etatens fellesforvaltning (EFF).

Alle arbeidsgivere som har betalt ut lønn, kontantytelser eller naturalytelser må levere a-melding. Datamaterialet omfatter dermed alle ansatte i alle foretak med rapporteringsplikt til de nevnte forvaltningsorganene. A-meldingen rapporteres månedlig og omfatter alle kontant- og naturalytelser samt utgiftsgodtgjørelser.

For å sikre god sammenheng til tidligere statistikk, er innholdet i avtalt månedslønn og månedslønn det samme som tidligere.

For beregninger av årslønnsvekst fra 2014 til 2015 ble det nye datagrunnlaget i 2015 sammenliknet med utvalgsbasert tradisjonell lønnsstatistikk fra 2014.

Nå foreligger det to hele årganger med månedlige data fra A-ordningen som grunnlag for beregning av årslønnsveksten fra 2015 til 2016. Det betyr at metoder for beregning av årslønn ikke lenger er bundet av begrensningene som lå i den gamle årslønnsstatistikken med ett tellingstidspunkt. Utvalget ønsker å utnytte at A-ordningen både er en fulltelling og gir hyppigere informasjon om lønns- og arbeidsforhold, dvs. at en benytter data for flest mulig av årets måneder for å beregne årslønn, årslønnsvekst og lønnsoverheng.

For arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter er det nye datagrunnlaget tatt i bruk fullt ut og det er utviklet en ny beregningsmetode for årslønnsvekst. Flere andre forhandlingsområder har tatt data fra A-ordningen i bruk, men med samme tellingstidspunkter som før. Unntaket fra dette er KS og Spekter øvrige bedrifter, der organisasjonene har egne data.

Vedlegg 2

Strukturendringer påvirker veksten i gjennomsnittslønn

Norsk økonomi er i omstilling. Lønnsutviklingen kan dermed være mer påvirket av strukturendringer enn vanlig, dvs. endringer i gjennomsnittslønn som skyldes endret sammensetning av sysselsettingen. Tilgang og avgang av ansatte med ulik lønn bidrar til dette, men også ulik sysselsettingsutvikling mellom næringer med forskjeller i lønnsnivå.

Betydningen av strukturendringer kan illustreres ved forskjeller i lønnsutviklingen for alle personer og for identiske personer, dvs. de som var sysselsatt i september både 2015 og 2016. Tabellen viser at sysselsatte i industri i alt hadde en vekst i gjennomsnittlig avtalt lønn på 1,7 prosent i 2016, mens veksten var 2,3 prosent for identiske personer.

Lønnsutviklingen mellom ulike næringer kan skyldes ulik grad av strukturendringer. For eksempel falt antall ansatte i Maskinindustri mye fra 2015 til 2016, mens det var en mindre endring i Næringsmiddelindustri mv. Siden lønnsnivået i Maskinindustri ligger over gjennomsnittet for alle lønnstakere i industrien bidrar nedgangen i sysselsetting isolert sett til å redusere gjennomsnittlig lønn for industrien samlet i 2016 og dermed til å dra ned lønnsveksten fra 2015 til 2016. I tillegg bidro den lave lønnsveksten i Maskinindustri (et fall i samlet lønn) til å dra ned samlet lønnsvekst i Industri ialt. Den lave lønnsveksten i Maskinindustri kan ha sammenheng med endret sammensetning av arbeidstakerne.

Lønnsutviklingen i industrien og i to industrinæringer fra september 2015 til september 2016, for alle sysselsatte og for identiske sysselsatte personer¹

	Lønnsvekst 2015-2016					
	Antall		Alle		Identiske	
	2015	2016	I alt	Avtalt	I alt	Avtalt
Industri i alt:	220 319	211 367	1,4 %	1,7 %	2,1 %	2,3 %
- Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	48 855	49 493	2,1 %	2,5 %	3,5 %	3,1 %
- Maskinindustri	21 932	17 876	-0,6 %	1,3 %	-0,9 %	1,2 %

¹ Med identiske personer menes at personen er observert i samme næring i september i både 2015 og 2016, men personen er ikke nødvendigvis i samme bedrift/foretak eller har samme stillingsprosent.